

WATERSNOOD IN LAND VAN TERPEN EN DIJKEN

Meer dan tweeduizend jaar strijd tegen het water heeft geleerd, dat de zee steeds weer onverwacht en genadeloos kan toeslaan. We hebben bij de jongste stormen die over ons land raasden weer ervaren hoe nodig het is dat we op onze hoede zijn. Ook als kwetsbare zeearmen zijn afgesloten, de kustlijn aanmerkelijk is verkort en de dijken op Deltahoogte zijn gebracht. Een groot deel van ons land ligt beneden de zeespiegel, al zijn de meeste mensen zich dat niet bewust. Al te vaak is ons land door reusachtige waterfloeden getroffen en vele duizenden landgenoten verloren bij dijkdoorbraken het leven.

Jan A. Niemeijer uit Haren heeft in het boek „Land van terpen en dijken” uitvoerige aandacht besteed aan het eeuwenlang vechten tegen het water.

De geschiedenisboekjes op de scholen staan uitvoerig stil bij de politieke en militaire wapenfeiten van onze natie, maar er wordt weinig verteld over ons reusachtige gevecht tegen het water, vond hij.

In dit in de Triangelreeks (Boekencentrum-'s-Gravenhage) verschenen boek (tweede, uitgebreide druk, f 17,50) wordt uitvoerig verteld over terpen en dijkbouw en over de grote waterfloeden, die Groningen en Friesland, het land van terpen en dijken, teisterden.

Over de terpen, de honderden kleine en grote woonheuvels in het kwelderland, zijn we vooral veel gewaar geworden door de onderzoekingen van prof. dr. A. E. van Giffen, die in binnen- en buitenland beroemd is geworden.

Aan zijn grote faam heeft vooral sterk bijgedragen de afgraving van de terp van Ezinge. Na korte verkenningen sinds 1924, slaagden Van Giffen en zijn medewerkers erin tussen 1931 en 1934 de resten bloot te leggen van boerderijen die al vijf eeuwen voor het begin van de jaartelling in gebruik waren. De terpboeren waren meer veehouders dan akkerbouwers en

de veestallen waren zo gebouwd als ze tegenwoordig ook nog voorkomen. De koeien stonden in twee rijen in de stal, met de koppen naar de muur; in het midden liep een pad.

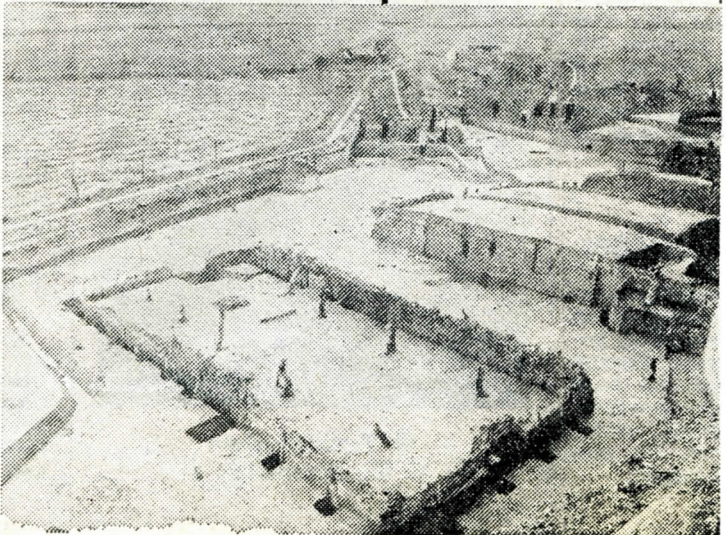
Jan Niemeijer vertelt vervolgens over de aanleg van de eerste dijken en hoe voortdurend grote stukken land door de golven verzvolgen werden, met name in het gebied van de Dollard.

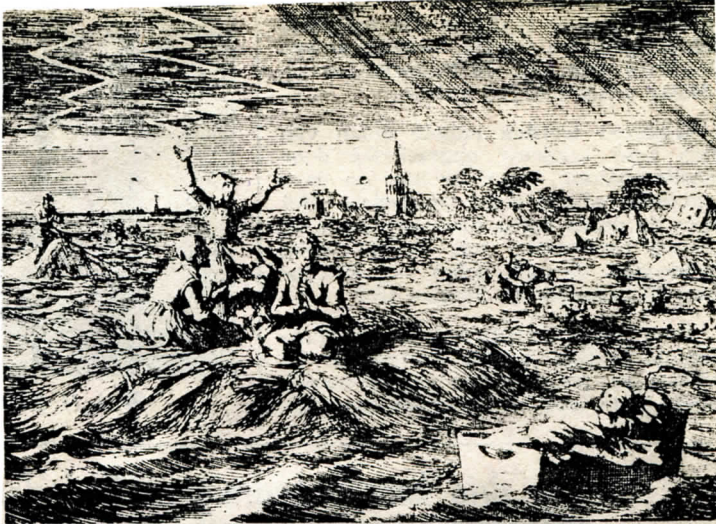
In de middeleeuwen zijn er ontzettende overstromingen geweest, blijkens oude kloosterkronieken. De eerste grote vloed, waarover met meer zekerheid iets bekend is, vond plaats

in 838. In het Nederlandse kustgebied zouden toen 2.437 slachtoffers gevallen zijn. Ook op 17 en 18 februari 1164 (de Julianavloed) werden Groningen en Friesland zwaar getroffen. Verder zijn watersnoodrampen bekend uit 1170, 1196, 1218 en 1219 (16 januari, toen duizenden mensen in de Friese kustgebieden om het leven zijn gekomen). Overstromingen verder in 1220, 1221, 1246, 1249, 1375, 1421 (de legendarische Sint-Elizabetsvloed van 18 op 19 nov.), 1424, 1509, 1516 (toen grote delen van Friesland onder water stonden en men in Sneek met schuiten door de stad kon varen).

Uitvoerige aandacht wordt besteed aan de Allerheiligenvloed van 1570, de grootste watersnoodramp die Europa in eeuwen had geteisterd. J. Fruytiers, een tijdgenoot, deed in rijmvorm verslag van de

Bij het afgraven van de terp van Ezinge werden resten blootgelegd van boerderijen die al vijf eeuwen voor het begin van de jaartelling in gebruik waren.

Een kopergravure van Jan Luyken, uitbeeldend de watersnoodramp van 1686 in Groningen.

droeve gebeurtenissen en noemde daarin als dodencijfers voor Zeeland 3000, voor Friesland 20.000, voor Groningen 8 à 9.000, terwijl het totale aantal dodelijke slachtoffers door hem op 100.000 werd geschat.

In Groningen brak de zee 's avonds om tien uur door de dijken, waarna de catastrofe zich razendsnel voltrok.

Hunsingo en het noordelijk-Westerkwartier kregen de zwaarste slagen, maar ook Five-lingo en vooral het Oldambt met zijn kwetsbare dijken werden getroffen. Overal stortten huizen en boerderijen in. Velen verdronken. Anderen probeerden het vege lijf te redden op zelfgemaakte vloten en drijvende hooibergen. Het water stond tot aan de stad Groningen.

Johan Koeninck, de koster van de Martinikerk aan de Grote Markt kreeg opdracht om de grote klok te luiden, zodat de schippers zich konden oriënteren als zij met hun bootjes in nevel en mist over de overstroomde landen voeren om mensen te redden.

De Sint-Maartensvloed van 13 november 1686 was ook voor heel Groningen een zware slag. Honderden mensen kwamen om het leven, duizenden paarden en koeien verdronken en talloze huizen, boerderijen en kerken werden vernield en beschadigd. Tussen Zoutkamp en Uithuizermeeden was de dijk op minstens 35 plaatsen kapot. Tussen Delfzijl en Nieu-

weschans waren de zeekeringen bijna helemaal weggevaagd. Een groot deel van het platteland was overstroomd en het zeewater stond tot aan de stad Groningen. Dorpelingen zaten in bomen, in hooibergen, in kerktorens en op zolders. In de provincie Groningen kwamen 1558 mensen om het leven. Groningen was door de Sint-Maartensvloed berooid en arm geworden. Nog maar kort tevoren hadden ze tijdens het roemruchte beleg van Bommen Berend in 1672 nog aanzienlijke bedragen geleend in het rijke gewest Holland en die schulden waren nog lang niet afgelost. De financiële positie van Groningen zou niet lang daarna opnieuw verslechteren door een nieuwe ramp, de legendarische Kerstvloed van 1717, toen in de provincie Groningen 2.091 mensen om het leven kwamen. Verder verdronken 11.457 koeien, 3071 paarden, 1272 varkens en 20.999 schapen. Er werden 1455 huizen ernstig beschadigd of totaal vernield. De Kerstvloed van 1717 was de grootste overstromingsramp van vier eeuwen. Bij de overstromingen van 1825 werd vooral Friesland getroffen.

Blikvanger